

A SZÉKELYFÖLD IPAROSÍTÁSA.

A VÁSÁRHELYI TALÁLKOZÓN, midőn azokat a módokat, formákat és lehetőségeket kerestük, amelyek megmaradásunkhoz és megerősödésünkhöz hozzásegíthetnek, független anyagi életünk biztosításának kérdését is meg kellett vitatnunk. Minden nemzet függetlenségének lényeges kelléke, hogy önálló gazdaságpolitikája legyen, amelyet saját gazdasági érdekei szerint intéz. Nem tagadható, hogy kisebbségi sorsban élő népnél önálló gazdaságpolitikáról aligha lehet beszélni, de az is kétségtelen, hogy a kisebbségi népnek is van lehetősége arra, hogy gazdasági tevékenységét a maga nemzeti szempontjai szerint irányítsa. Ott, ahol egy kisebbségi nép egészen önálló településterületen lakik s a különböző gazdasági ágak is mind az ő kezében vannak, aránylag legkönnyebben keresztülvihető, hogy a gazdasági erőforrásokat saját nemzeti céljainak szolgálatába állítsa. A romániai magyarság első-sorban a Székelyföldön lakik egységes, nagyobb tömegekben és így gazdaságpolitikai elgondolásainknak is különösképen erre a területre kell irányulniuk.

A Székelyföld birtokviszonyai azt mutatják, hogy a székelység nagyrésze törpebirtokos, aki kevés földjén csak akkor tud megélni, ha valamilyen mellékkeresetre is szert tud tenni. A 10 holdon alóli földtulajdonosok száma 4–5-ször akkora, mint a 10 holdon felülieké. Hozzá kell vennünk ehhez az adottsághoz az alacsony gazdasági kulturát, egyoldalú termelésünket, a rossz értékesítési viszonyokat, a mezőgazdasági hitelek hiányát, valamint a közel 30 százalékos adóterheket, s akkor be kell látnunk, hogy népünk nagy része nem képes magának otthonában a megfelelő életszínvonalat biztosítani. A falusi élet nyomorúsága és reménytelensége a város felé hajtja az embereket. Ez a vándorlás csak akkor lenne megnyugtató, ha együttjárna vele a városi ipar és kereskedelem fejlődése is, valamint, ha nem volna az elvándorlók

egyrésze nemzetiségében is veszélyeztetve. Így azonban, munka és megélhetés hiányában, az otthonától elszakadt székelység jelentős része kiszolgáltatva és céltalanul hányódik az ország egyik szélétől a másikig, lelki élete, erkölcsisége elpusztul, míg végül az egész ember nemzete számára elvész.

Enneka népnek a maga földjén való megtartása egyik legnagyobb feladatunk. Első lehetőségként a mezőgazdasági termelés színvonalának emelése kínálkozik. Például Csíkmegyében 1915-ben még 39% volt az ugarterület, Udvarhelyen is 31.7%, noha ugyanakkor Erdélyben átlag csak 22.9%-ot tett ki az ugar. Igaz, a háború utáni belterjesebb gazdálkodással egyre csökkent ország-szerte az ugarterület és ezen a téren még további csökkenés is várható, ha a fokozottabb állattenyésztéssel a takarmánytermelés is növekedni fog. A székelyeknél a szabadgazdálkodást még aránylag kevés községben vezették be, a háború megakadályozta a tagosítást, a művelési módok is elég távol állnak a nyugati államo-kétól. A mély őszi szántás, tarlóbuktatás, a mezőgazdasági gépek, okszerű trágyakezelés még igen sok helyen alig ismert fogalmak. A háromfordulós rendszer a gazdálkodást egy mintához köti és igen sokszor megakadályozza a szabadabb, többoldalú és eredményesebb gazdálkodást. Bár, szerencsére a helyzet egyre javul, mégsem alaptalan az az aggodalom, vajjon emelhető-e mezőgazdaságunk jövedelmezősége annyira, hogy a Székelyföld egész népének emberi megélhetését biztosítsa? Az eddigi eredmények alapján erre kevés reményünk lehet. Hiszen még igen kedvező gazdasági években is a 3 székely megye 4–500 ezer métermázsza gabona behozatalára szorul, hogy szükségleteit fedezni tudja. Erdélyben hozzávetőleg 3.80 métermázsza gabonaszükségletet lehet egy lélekre évente számítani. Rossz gazdasági évben azonban Csíkmegyében még az egy mázsát sem éri el a fejenkénti átlag s a többi székely megyék helyzete sem sokkal kedvezőbb. Igaz, itt az erdő-kitermelés, fuvarozás, állattenyésztés tetemes jövedelemtöbbletet jelent és azt is tudjuk, jobb vetésforgó, jövedelmezőbb növények termelése, az állattenyésztés felkarolása, okszerűbb talajművelés jelentős javulást hozhat. De azt sem hagyhatjuk figyelmen kívül, hogy a mezőgazdasági népesség az év 365 napjából csak 130–150 napot tud hasznosítani s így tulajdonképpen állandó munkanélküliséggel találkozunk. Ez régen nem jelentett akkora veszedelmet, de ma, amikor a mezőgazdaság jövedelmezősége a legalacsonyabb fokra zuhant, a székelység erdőkitermelésből származó jövedelmei pedig lassan elapadnak, komoly aggodalomra ad okot. Nemrég olvashattunk érdekes tanulmányt arról, hogy az ország 9 millió mezőgazdasági lakosa két és egyegyedmilliárd munkanapot tudna felhasználni, de hasznosítani csak 1,300 milliót tud, tehát ezeknek a jövedelméből kell a többi 950 millió munkanapra is fenntartását fedeznie. *Ennek a fedezetnek egy részét megtalálhatja, ha jobban, jövedelmezőbben gazdálkodik, az eddig felhasználatlan munkanapok pedig hasznosíthatók lennének a Székelyföld iparosítása, különösen a házi- és mezőgazdasági iparnak a fejlesztése és természeti kincseinek észszerűbb kihasználása útján.*

Az iparosítást egyrészt gazdasági szempontok követelik: nyilvánvalóan több értéket termel egy társadalom, amelyik nyers-termékeit feldolgozva viszi piacra és a feldolgozás hasznát is a maga számára biztosítja, mint az olyan, amelyik megreked a mezőgazdasági termelésnél. De követelik az iparosítást a szociális szempontok is: elhelyezkedést kell nyújtani a faluból elvándorló lakosságnak, meg kell kötni a különben elvándorolni kénytelen tömegeket. Erre a szempontra való tekintettel elsősorban olyan iparágakra kell gondolnunk, amelyek falun, esetleg mellékfoglalkozásként gyakorolhatók és nem vonják el a földmivest földjétől, hanem szabad munkanapjait vagy családtagjai idejét hasznosítják jobban. Erre eddig is találtunk életrevaló példákat, – így az újabban szép fellendülést mutató székely szövőipart. Tehát nem ipari központok kialakítására, hanem az *ipar decentralizációjára, falvakra való kiköltöztetésére gondolunk*, olyanformán, hogy a mezőgazdaságnak minél nagyobb részesedést keressen a feldolgozó ipar nyersanyagellátásában. A falvak iparosítására Ford 5200 falusi üzeme szolgáltat érdekes példát, általában a mezőgazdaságnak az iparral való ilyen szoros összekapcsolása ma jellemző tünete a gazdasági életnek.

Mindenesetre el kell ismernünk, hogy a Székelyföld jelenlegi helyzete nem valami biztató az iparosítás szempontjából. A Székelyföld a háború előtt is egyik legelhanyagoltabb területe volt az országnak. Abban az időben leginkább a fűrészüzemek virágoztak a Maros, Olt és Küküllők völgyében. A fűrészgyáron kívül volt néhány szesz-, sör-, ecet-, bőr-, szikvíz-, bútor-, cukor és dohánygyár, de Udvarhely és Csíkmege gyári malmai nem termeltek évi kétmillió korona értéket sem. Háromszék- és Udvarhelymegyéknek fém- és vasipara alig volt, bőripara sem számbajövő, textiliparról csupán Háromszékmegyében beszélhetünk. Egyes vasútvonalainak teherforgalma évente még az 1000 tonnát sem érte el. Igaz, a háború után tömegesen alakultak gyár-vállalatok, mert a konjunktúra alatt felhalmozódott tőkék elhelyezkedést kerestek, de az újonnan alakult vállalatok nagyrésze pár év alatt felszámolt, csődbe jutott vagy megszűnt. Brassó-, Csík-, Háromszék-, Udvarhely és Marostordamegyékben ma kb. 400 az ipari vállalatok száma, a befektetett álló tőke a másfél-milliárd lejt is meghaladja, a felhasznált lőerők száma is 32.461-ről 50.778-ra nőtt meg, de szociális szempontból a helyzet nem jelent javulást, mert a foglalkoztatott munkások száma közel 5000-rel, 23 ezerre csökkent. Ez a csökkenés még szembetűnőbb, ha megyénként vizsgáljuk a helyzetet: egyedül Brassó mutat lényeges emelkedést, a székely megyéknél azonban jelentős visszaesés mutatkozik. Az iparnak fejlődő része nem a tulajdonképeni Székelyföldre, hanem a peremterületekre, elsősorban Brassóra és Meggyesre esik. A székely elvándorlás is elsősorban ezek felé a városok felé irányul és így ezeknek nemzeti szempontból való megerősítésére különös gond fordítandó.

Tisztában vagyunk azzal, hogy az iparosítás nem könnyen és nem is rövid idő alatt megoldható feladat. Ha a megoldási módo-

kat keressük, elsősorban a magánkezdeményezés szerepére kell gondolnunk. Ennek feltételei a ma olyan sokat emlegetett általános gazdasági nevelés és megfelelő közhangulat kialakítása. Igen komoly eredményekre számíthatunk azonban *szövetkezeti szervezkedés útján* is. Ezen a téren eddig is találkozhattunk néhány eredményes kísérlettel, malomüzemekkel, mészégetővel, fűrészüzemmel, kenderfeldolgozó gyárral és különösen sok tejszövetkezettel, újabbban tejfeldolgozó gyárakkal, amelyekkel a magyar jellegű élelmiszeripar első alapkövei tétettek le. Egy-egy ilyen üzem jelentősége nem csupán abban van, hogy néhány munkásnak megélhetést nyújt, hanem abban is, hogy befolyást tud gyakorolni a vidék termelésére és jövedelmezőbb gazdasági ágak bevezetését teszi lehetővé (pl. kenderfeldolgozó gyár).

Nagyobb ipari vállalatok azonban ezen a módon aligha létesíthetők és ezért szükség lenne hitelpolitikánk olyan irányu befolyásolására, hogy *nagyobb bankjaink tőkefeleslegeiket elsősorban a Székelyföldön igyekezzenek elhelyezni* s különös figyelemmel legyenek ott az iparban kínálgató lehetőségekre. Pénzügytechnikai szempontból ez talán leginkább tőkeközpontosítással és egy közös terv létesítése mellett volna megoldható úgy, hogy minden bankunk mérsékelt kamat mellett vagy kamatmentesen bocsátana bizonyos tőkét rendelkezésre. Mindenesetre a megoldásnak számos módja lehet, hiszen nagybankjaink eddig is igen sok ipari vállalatot tartottak fenn, méltányos tehát az a kívánság, hogy magyar betétesek megtakarított pénzével első sorban magyar gazdasági célokat mozdítsanak elő és helyezték át működésük súlypontját vagy legalábbis irányítsák kihelyezéseik jelentős részét a Székelyföld felé.

A gyakorlati tervek vagy intézkedések rendkívüli felelősséget kívánnak és kidolgozásuk igen nehéz. Egyoldalú vagy csak a pillanatnyi lelkesedésben született javaslatokkal aligha lehetséges ezt a nagy felelősséget kívánó kérdésünket megoldani. Tisztázni kellene elsősorban a Székelyföld mai gazdasági helyzetét, számbavéve, milyenek az adottságai, mit és hogyan termel, hol és hogyan értékesít. Minden program, amely nem a gazdasági és szociális helyzet pontos ismeretén épül fel, könnyen bizonyulhat felületesnek vagy irreálisnak. De honnan várjunk komolyan átgondolt, a helyzetismereten felépülő terveket akkor, amikor gazdasági statisztikáknak még alapkövei sincsenek letéve!?

VITA SÁNDOR.